

НОВИ САД - На данашњи дан 1945. године преживели заточеници хрватског усташког концентрационог логора Јасеновац покушали су да се очајничким пробојем докопају слободу, али је у томе успело само њих стотинак. Логор Јасеновац био је највећа "фабрика смрти" на Југоистоку Европе у Другом светском рату. Од лета 1941. до 30. априла 1945, хрватски нацисти - усташе, побили су у Јасеновцу, према проценама, 700.000 Срба, Јевреја и Рома. Огромна већина жртава били су Срби.

Данас је среда, 22. април 2026. године

1451 - Рођена је Исабела I Католичка, краљица Кастиље од 1474. Њеном удајом 1479. за

Фердинанда II од Арагона ударен је темељ будуће шпанске државе. Њихов изразити католицизам огледао се успоставом шпанске инквизиције 1478. (утемељена у време папе Гргура IX у првој половини XIII в.) као и протеривањем свих иноверника, Јевреја и муслимана. Коначно су протерали Арапе из Шпаније (Гранаде) 1492. Исте године опремљена је, од стране двора, експедиција Кристифора Колумба, која је открила Америку. Године 1503. Шпанија је, под њеном владом, припојила и Напуљску краљевину.

1529 - У Сарагоси је потписан уговор којим су Шпанија и Португалија одредиле границе интересних зона у Тихом океану.

1616 - Умро је шпански писац Мигел де Сервантес Сааведра, аутор "Дон Кихота", првог реалистичког романа шпанске књижевности. Био је коморник и секретар римског кардинала Ђулија Аквавивија, затим војник и учествовао је у поморској бици код Лепанта 1571. При повратку у Шпанију 1575. ухватили су га пирати и одвели у Алжир, где је пет година провео у ропству док његови рођаци нису сакупили новац за откуп. Живећи у беди морао је да прихвати посао који доноси мало новца а доста омразе: постао је агент за набавку жита и уља за Шпанску армаду. Послодавци нису били задовољни па је затворен и чак искључен из цркве. Потом се поново прихватио сличних послова, али га је сиромаштво пратило до смрти. Његов књижевни рад веома је разноврстан - писао је романе, драме, комедије, приповетке и песме. У "Дон Кихоту" - у форми критике преживелих средњовековних вредности приказао је савремене и опште људске проблеме на непревазиђен начин. Остала дела: романи "Галатеја", "Персилес и Сигисмунда" (претеча модерног авантуристичког романа), збирка 12 приповедака "Узорне приповетке", историјска драма "Нумансија", психолошка комедија "Блажени распусник", комедија карактера "Педро де Урдемалас", поема "Путовање на Парнас".

1724 - Рођен је немачки филозоф Имануел Кант, професор Универзитета у родном Кенигзбергу (данас Калињинград), родоначелник немачке класичне филозофије. Његово учење сачињавају три суштинске одреднице: "коперникански обрат", "критицизам" и "примат практичног ума". Поставио је и хипотезу о природном постанку Земље и небеских тела - Кантова космогонијска хипотеза. Дела: "Критика чистог ума", "Критика практичног ума", "Критика расудне снаге", "Општа историја природе и теорије неба".

1766 - Рођена је француска књижевница Ана Лујза Жермен Некер, бароница од Стал-Холштајна, позната као Мадам де Стал, чија је књига "О Немачкој" знатно утицала на развој романтизма. Њен салон у Паризу је био једно од најважнијих стецишта интелектуалаца крајем 18. века. Као противник француског цара Наполеона I

емигрирала је из Француске и потом је живела у Немачкој, Италији, Русији и Шведској. Остала дела: романи "Делфина", "Корина".

1822 - Турска флота заузела је грчко острво Хиос и масакрирала хришћанско становништво.

1838 - Британски брод "Сиријус" први је прешао Атлантски океан користећи искључиво парни погон. Путовање од британске луке Корк до америчке луке Њујорк трајало је 18 дана и 10 часова.

1870 - Рођен је Владимир Иљич Лењин, вођа бољшевика и предводник Октобарске револуције у Русији 1917, први совјетски лидер и творац тог политичког система. Пореклом је из чиновничке ситно племићке породице. Определио се за револуционарну делатност након што је његов брат осуђен на смрт због учешћа у терористичкој организацији која је припремала убиство цара. Дела: "Шта су 'пријатељи народа' и како се они боре против социјалдемократата?", "Развитак капитализма у Русији", "Задаци руских социјалдемократата", "Шта да се ради?", "Корак напред, два корака назад", "Две тактике социјалдемократије у демократској револуцији", "Аграрни програм руске социјалдемократске радничке партије", "Материјализам и емпириокритицизам", "Социјализам и рат" (с Григоријем Зиновјевом), "Империјализам као највиши стадијум капитализма", "Априлске тезе", "Држава и револуција", "Пролетерска револуција и ренегат Кауцки", "Дечја болест 'левичарства' у комунизму".

1872 - Основано је Српско Лекарско друштво. Поред сталешких питања оно се бавило и стручним радом везаним за медицинске, здравствене и социјалне прилике у српском народу. Када је започело с радом Српско Лекарско друштво имало је девет редовних, једног почасног и 34 дописна члана из унутрашњости, као и 24 члана из других земаља, већином словенских у складу са тадашњим духом времена. Оснивачи су били: Аћим Медовић, Јован Машин, Ђорђе Клиновски, Јован Валента, Панајот Папакостопулос, Јосиф Хољеџ, Бернард Брил, Сава Петровић, Јулијус Ленк, Марко Полак, Владан Ђорђевић, Петар Остојић и зубни лекар Илија Ранимир. Убрзо су им се придружили и Јосиф Панчић и Младен Јанковић.

1876 - Рођен је аустријски лекар Роберт Барањи, добитник Нобелове награде за медицину 1914. Расветлио је функцију вестибуларног апарата - органа који регулише равнотежу људског тела и тонус мишића. Допринео је и бољем упознавању функције

малог мозга и лечењу неких обољења тог дела мозга.

1889 - Влада САД је територију Оклахоме, отету од Индијанаца, прогласила отвореном за беле насељенике и већ првог дана у њу је нагрнуло најмање 50.000 људи.

1892 - Умро је француски композитор шпанског порекла Едуар Лало, који је компоновао емотивна дела, у романтичарском маниру. Дела: опера "Краљ од Иса", "Шпанска симфонија" за виолину и оркестар, "Концерт за виолончело и оркестар у д-дуру".

1900 - Умро је српски књижевник Јован Ђорђевић, велики културни и национални радник. Студирао је филозофију и медицину у Пешти. Бавио се публицистиком и новинарством, уређивао је "Српски дневник", био секретар Матице српске и уредник њеног "Летописа". Оснивач је Српског народног позоришта у Новом Саду и један од оснивача Народног позоришта у Београду и његов управник. Био је професор историје на Великој школи у Београду, лични учитељ краља Александра Обреновића, накратко и министар просвете. Објавио је "Општу историју" и више превода, посебно драмских текстова. Аутор је драмског дела "Маркова сабља" чији је, између осталог, саставни део и песма "Боже правде" која је постала химна Србије (1872). Музику за химну компоновао је Даворин Јенко. Остала дела: "Радња Благовештенског сабора" (био је посланик на сабору 1861.) "Латинско-српски речник".

1904 - Рођен је амерички атомски физичар Роберт Опенхајмер, професор Универзитета у Калифорнији, који је у Другом светском рату имао водећу улогу у изради прве атомске бомбе. На позив Министарства рата САД, 1942. напустио је Универзитет и до 1945. руководио је лабораторијом за израду атомске бомбе у Лос Аламосу, а потом наставио посао "у примени нуклеарне енергије у војне сврхе", који му је поверило исто министарство. Од 1953. био је под сумњом да одржава везе с комунистима и забрањен му је рад у атомским програмима, јер се противио производњи хидрогенске бомбе и залагао за коришћење нуклеарне енергије у мирнодопске сврхе. Влада председника Џона Кенедија рехабилитовала га је 1963. а Комисија за атомску енергију САД доделила му је Фермијеву награду.

1915 - Немачка војска је у Првом светском рату на западном фронту код Ипра први пут употребила бојни отров.

1916 - Рођен је амерички виолиниста јеврејског порекла Јехуди Мењухин, један од највећих виолиниста 20. века. Почео је да свира у петој години и светску каријеру направио је већ као "чудо од детета" - његову интерпретацију "Виолинског концерта" Феликса Менделсона, којом се у седмој години представио публици на концерту у Сан Франциску, музичка критика оценила је као сензационалну. Основао је 1963. "Школу Јехуди Мењухина" за музички надарену децу.

1933 - Умро је енглески инжењер Фредерик Хенри Ројс, који је с Чарлсом Ролсом 1906. основао аутомобилску компанију "Ролс-Ројс", чија су возила ненадмашна по луксузу и квалитету. "Ролс-Ројс" производи и авионске моторе.

1941 - Немачки заповедник, генерал Хелмут Форстер саопштио је у Другом светском рату да је преузео окупациону управу у Србији.

1944 - Диверзантска група Деветог корпуса југословенске армије минирала је у Другом светском рату немачки официрски дом у Трсту. У експлозији је погинуло око 150, а рањено око 200 немачких официра и подофицира. За одмазду нацисти су на том месту убили 51 таоца.

1944 - На аеродрому Бенина код Бенгазија у Либији у Другом светском рату формирана је Прва ваздухопловна ескадрила НВЈ, која је располагала са 16 борбених авиона "спитфајер".

1948 - Рођен је Зоран Модли, радијски водитељ, диск дзокеј, музичар, писац, пилот. Рођен у Земуну, деценијама је радио као пилот ЈАТ-а, а последњих година и за друге авио компаније и као инструктор летења. Паралелно, бавио се музиком с великим успехом. Осамдесетих 20. века, као водитељ радио емисије "Вентилатор 202", био један од најзаслужнијих за отварање простора бројним музичким саставима емитовањем демо снимака. Такође је био један од популаризатора компјутерске технологије. Аутор је више књига: "Крилата катедра", "Писте у ноћи", "Професија стјуардеса", "Пилотска књига".

1968 - Умро је српски писац Милорад Панић-Суреп. Завршио је Филозофски факултет у Београду. Између два светска рата био је новинар, а у НОП је ступио 1941. После Другог светског рата директор је Завода за заштиту споменика културе Србије, Народне

библиотеке и Музеја револуције Југославије. Дела: збирке песама "Ветар звижди", "Просто", "Ти долазиш", "Ада", "Жито", "Светлост земаљска", "Јасика", "Од сене и опомене", поема "Месец и пруже", летопис "Кад су живи завидели мртвима", студија "Филип Вишњић - песник буне".

1969 - Британац Робин Нокс-Џонстон окончао је после 312 дана од испловљавања из луке Фалмут прво путовање око света једрилицом с једним чланом посаде.

1992 - У серији експлозија у канализационом систему у мексичком граду Гвадалахара погинуло је око 200 особа.

1994 - Умро је бивши амерички председник Ричард Милхаус Никсон, једини шеф државе у историји САД који је поднео оставку под претњом смењењивања поступком опозива (импичмент). Председник САД постао је 1969. и поново је изабран 1972, али није окончао четворогодишњи мандат јер се 1974. повукао због афере "Вотергејт". Приморан је да одступи са функције пошто је доказано да је уочи председничких избора 1971. као кандидат Републиканске странке наложио шпијунирање супарничке Демократске странке. Наследио га је потпредседник Џералд Форд, који му је дао пун опроштај. Никсон је потпредседник САД био од 1953. до 1960, кад је на председничким изборима изгубио од Џона Кенедија. Нормализовао је 1972. односе с Кином, који су били у прекиду од времена победе револуције у Кини, највише заслугом Хенрија Кисинџера.

1995 - Армија Руанде под доминацијом племена Тутси отворила је ватру на припаднике ривалског племена Хуту у избегличком логору Кибехо и убила око 2.000 људи.

1997 - Перуанска војска продрла је у резиденцију јапанског амбасадора у Лими, ослободивши 71 таоца које су четири месеца држали герилци левичарског покрета "Тупак Амару". У акцији је погинуо један талац, тројица војника и свих 14 герилаца.

1999 - Приликом напада на цивилне циљеве на подручју Врања, авијација НАТО је усмртила Далибора Тасића (17) из Содерца, села у близини тог града на југу централне Србије.

1999 - НАТО авиони су са три пројектила разорили испражњену резиденцију председника СРЈ Милошевића. Вилу у Румунској 15 (после Другог светског рата улица је преименована у Ужичку) изградио је 1933. власник неколико рудника, инжењер Ацовић. Од Другог светског рата користио ју је као омиљену резиденцију Јосип Броз Тито.

1999 - У нападу авијације НАТО тешко је оштећена зграда главне поште у центру Ужица, што је изазвало прекид телефонских веза. Зграда је у поновљеном нападу 16 дана касније срушена до темеља.

2002 - Умрла је Софија Соја Јовановић, српски филмски, позоришни и телевизијски режисер. Један је од оснивача Академског позоришта у Београду 1944. За више од пола века рада режирала је педесетак представа у позориштима широм бивше Југославије. Као прва жена филмски режисер код нас снимала је комедије по делима Бранислава Нушића, Стевана Сремца, Јована Стерије Поповића, Бранка Ћопића. Њен филм "Поп Ћира и поп Спира" први је српски (и југословенски) играни филм у боји. Други филмови: "Сумњиво лице", "Дилижанса снова", "Др", "Пут око света", "Орлови рано лете", "Пусти снови", "Силом отац".

2003 - У Србији је укинута ванредно стање уведено 12. марта после убиства председника владе Зорана Ћинђића.

2004 - У снажној експлозији вагона натоварених амонијум-нитратом у железничкој станици у севернокорејском граду Рјонгчон близу кинеске границе, погинула је најмање 161 особа, више од хиљаду је повређено, а уништено је 2.000 зграда.

2006 - Умрла је италијанска глумица Алида Вали. Рођена је у Пули 1921, као Алида фон Алтенбургер. Вали се у филмској каријери дугој више од шест деценија посебно истакла улогама у филмовима "Трећи човек" Керола Рида из 1949. и "Случај Парадин" Алфреда Хичкока из 1947. Играла је такође, у филмовима највећих италијанских режисера - Висконтија и Антонионија.

2008 - Уједињене нације саопштиле су да је број жртава рата у побуњеној суданској провинцији Дарфур, достигао 300.000. Дарфур се налази на западу Судана и има дугу традицију сепаратних тежњи. Према влади у Картуму укупан број жртава у сукобу који је

започео фебруара 2003. је око 9000 особа.

2023 - Преминуо је Мирко Шоуц, српски композитор, џез музичар. Рођен у Земуну, дипломирао је на Мужичкој академији у Београду. Уочи Другог светског рата, као дете, наступао је у Родином позоришту, Коларчевој задужбини, у краљевском двору. Међу зачетницима је џез музике на овим просторима. Његов "Ансамбл Мирка Шоуца" имао је преко хиљаду наступа у земљи и иностранству и стотине трајних снимака. Међу оснивачима је Удружења џез музичара 1953. Био је диригент Забавног и Великог народног оркестра Радио телевизије Београд. Аутор је бројних композиција, не само џеза, него популаре забавне па и дечије музике, попут "Човек никад није сам", "Зови ме телефоном", "Заклео се бумбар". Добитник је бројних признања па и Награде за животно дело Џез фестивала Ниш.

(Танјуг)